BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE DE LINGUISTIQUE, FASC. LXVIII, 2012
ISSN 0032–3802

Prof. dr hab. Aleksander Szulc
(1924–2012)

18 kwietnia 2012 zmarł prof. Aleksander Szulc, jeden z najwybitniejszych polskich germanistów i skandynawistów starszego pokolenia, wysoko ceniony w kraju i za granicą, w uznaniu zasług w dziedzinie badań nad językami skandynawskimi wyróżniony w roku 1980 tytułem doktora *honoris causa* Uniwersytetu w Uppsali, za zasługi dla germanistyki polskiej wyróżniony tytułem doktora *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego w roku 2005.

Aleksander Szulc urodził się 22 marca 1924 w Poznaniu. Wybuch wojny spowodował, iż maturę zdawał w 1947 r. i w tym samym roku podjął studia anglistyczne, które jednak zostały przez Ministerstwo zlikwidowane na Uniwersytecie Poznańskim w 1948 roku. W wyniku tego przeniósł się na filologię niemiecką. Po jej ukończeniu w roku 1951, rozpoczął pracę jako asystent wybitnego polskiego germanisty – profesora Ludwika Zabrockiego.

Jego zainteresowania naukowe skupiły się początkowo nad badaniem wymierających dialektów języka niemieckiego na terenie Warmii (1959: obrona pracy doktorskiej pt. *Eine mitteldeutsche Siedlungsmundart im Kreise Dobre Miasto*), by następnie skoncentrować się nad diachronicznymi, synchronicznymi i porównawczymi badaniami języków północnogermańskich. Roczny (1957/58) staż naukowy na najstarszym szwedzkim Uniwersytecie w Uppsali i roczne stypendium (1959/60) na Uniwersytecie w Reykjavík (Islandia) zaowocowały znajomością języka szwedzkiego i islandzkiego oraz przygotowaniem pracy habilitacyjnej pt. *Umlaut und Brechung in den nordischen Sprachen*, obronionej w roku 1963

(*Umlaut und Brechung. Zur inneren und äußeren Geschichte der nordischen Sprachen*, Poznań 1964).

W roku 1966 doc. dr hab. A. Szulc otrzymał propozycję objęcia kierownictwa Katedry Języka Niemieckiego w UJ i w związku z tym został służbowo przeniesiony na Uniwersytet Jagielloński. W roku 1971 otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i został dyrektorem (przekształconego z Katedry) Instytutu Filologii Germańskiej UJ, którą to funkcję (uzyskawszy w roku 1977 profesurę zwyczajną) pełnił aż do przejścia na emeryturę w roku 1993, a więc przez 27 lat. Funkcja ta wiązała się najpierw z odbudową i reorganizacją zawieszonej do roku 1966 działalności dydaktycznej, organizacją prac badawczych i nawiązaniem kontaktów z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Warto zauważyć, iż w początkowym okresie Katedra Języka Niemieckiego liczyła sześciu pracowników (w tym dwóch samodzielnych, tj. A. Szulca i O. Dobijankę-Witczakową) i około dwudziestu studentów. Kiedy w roku 1993 Profesor przechodził na emeryturę, Instytut zatrudniał 40 pracowników i kształcił około 400 studentów. Szczególnym osiągnięciem, zgodnym z zainteresowaniami Prof. Szulca, było założenie w roku akademickim 1973/74 Zakładu Filologii Szwedzkiej w IFG UJ. Był to wówczas pierwszy w Polsce ośrodek kształcący magistrów filologii szwedzkiej, który dziś może się poszczycić pięcioma doktorami habilitowanymi.

Zainteresowania naukowe Profesora Szulca koncentrowały się na diachronicznym i synchronicznym językoznawstwie niemieckim, zwłaszcza fonologii historycznej, uprawianej z punktu widzenia strukturalizmu praskiego w duchu R. Jakobsona (wymienić tu należy przede wszystkim prace A. Szulca: *Diachronische Phonologie und Morphologie des Althochdeutschen* (Warszawa 1974), *Historische Phonologie des Deutschen* (Tübingen 1987), *Geschichte des standarddeutschen Lautsystems* (Wien 2002), *Historia języka niemieckiego* (Warszawa 1991), *Kompendium gramatyki historycznej języka niemieckiego* i in. (w tym jedną z pierwszych krakowskich prac Profesora *Abriß der diachronischen deutschen Grammatik*, Kraków 1967, wydaną również pod tym samym tytułem w roku 1969 w Halle/Saale, w której świadomie posłużono się metodę młodogramatyczną i która polskim studentom służy do dziś!). Prace te uplasowały Profesora A. Szulca w międzynarodowej czołówce badaczy historii języka niemieckiego. Jego zainteresowania fonologią historyczną powiodły Go również w kierunku problemów współczesnej fonologii języka niemieckiego, a dalej w kierunku fonologii kontrastywnej, co zaowocowało m.in. napisaniem podręcznika *Praktyczna fonetyka i fonologia języka niemieckiego* (Warszawa 1974) oraz otwarciem pod koniec lat 60. ubiegłego wieku pierwszego i jedynego wówczas na Wydziale Filologicznym laboratorium językowego. Wielkim uznaniem cieszyły się prace, którymi Profesor wspólnie z profesorami Ludwikiem Zabrockim, Waldemarem Pfeifferem i Franciszkiem Gruczą współtworzył podwaliny polskiej szkoły glottodydaktycznej jako dyscypliny uniwersyteckiej (*Lingwistyczne podstawy programowania języka*, Warszawa 1971, *Die Fremdsprachendidaktik. Konzeptionen – Methoden – Theorien*, Warszawa 1976), a także dwa słowniki terminologii specjalistycznej:

Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego. Dydaktyka języków obcych, Warszawa 1984 i *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa 1994.

Badania nad historią i typologią języków germańskich zaowocowały opracowaniami: *Islandzki język*, w: Wielka Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1965, *Norweski język*, w: Wielka Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1966, *Skandynawskie języki*, w: Wielka Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1967, *Języki skandynawskie* (Kraków 1970), *Języki germańskie*, w: Bednarczuk, K. (wyd.), *Języki indoeuropejskie*, T.II: 736–815, Warszawa 1988. Po utworzeniu Zakładu Filologii Szwedzkiej w IFG UJ ukazała się teoretyczna praca pt. *Gramatyka języka szwedzkiego*, Warszawa 1979 oraz *Gramatyka dydaktyczna języka szwedzkiego*, (Kraków, 1992).

Owocem rozważań nad procesami integracyjnymi w powstawaniu języków standardowych i dezintegracyjnymi tendencjami w tych językach oraz ich wewnętrznymi i zewnętrznymi przyczynami była praca pt. *Odmiany narodowe języka niemieckiego*, Kraków 1999. Ostatnią pracą Profesora była wydana w roku 2009 *Historia języka szwedzkiego*.

W sumie Profesor A. Szulc był autorem około 110 publikacji, w tym 20 monografii i członkiem dziesięciu polskich i zagranicznych Towarzystw Naukowych: Towarzystwa Przyjaciół Nauki w Poznaniu, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Linguistic Society of America, Niederdeutscher Sprachverein (RFN), Internationale Vereinigung für germanistische Sprach- und Literaturwissenschaft, Institut für Deutsche Sprache (Mannheim, RFN, gdzie pełnił funkcję członka Rady Naukowej), Collegium Jenense, Sächsische Akademie der Wissenschaften (Lipsk), Polskiej Akademii Umiejętności i wreszcie powstałego w 1990 roku Stowarzyszenia Germanistów Polskich, które powstało z inicjatywy Prof. Franciszka Gruczy i w którego pierwszym zarządzie zasiadał m.in. Profesor Szulc.

Aleksander Szulc był promotorem około stu prac magisterskich, piętnastu przewodów doktorskich i opiekował się pięcioma habilitacjami w naszym Instytucie. Był też wieloletnim członkiem zarządu polsko-enerdowskiej Komisji Germanistycznej (Germanistenkomission VR Polen – DDR, w ramach której oprócz publikacji organizowano pionierskie w Polsce kursy języka niemieckiego dla studentów germanistyki z udziałem wykładowców i studentów-mentorów z NRD. Za swoją działalność w kraju i za granicą odznaczony został w r. 1974 orderem Polonia Restituta, w roku 1984 otrzymał Jakob-und-Wilhelm-Grimm-Preis der DDR, najwyższą nagrodę naukową przyznawaną germanistom w NRD. W roku 1985 dostał Riddare av Kungliga Nordstjärneorden (Szwecja).

Uczniowie i Przyjaciele uhonorowali Profesora dwiema księgami pamiątkowymi – z okazji siedemdziesiątej i siedemdziesiątej piątej rocznicy urodzin.

Prywatnie, jako jedna z Jego uczennic, chciałabym podkreślić Jego, trudną przecież, umiejętność pracy z ludźmi, szacunek dla innych, ogromny takt i kulturę osobistą oraz wielkie poczucie humoru. Wiele humorystycznych powiedzonek profesora pozostało w pamięci Jego asystentów i pewnie długo jeszcze krążyć będzie w naszym Instytucie. Profesor Aleksander Szulc był doskonałym, ale i wymagającym

dydaktykiem-praktykiem. Przed swoimi doktorantami stawiał problemy i oczekiwał ich rozwiązania, ucząc nas w ten sposób samodzielności. Był wspaniałym nauczycielem, niedościgłym wzorem pracowitości, tolerancyjnym i życzliwym ludziom człowiekiem. Jesteśmy wdzięczni, że mogliśmy studiować, a potem dalej korzystać z ogromnej erudycji i rozwijać się pod okiem takiego mistrza.

SŁAWOMIRA KALETA-WOJTASIK
Kraków